

Adam Koseskiorcid.org/
0000-0002-3204-8370

Jubileusz XXV-lecia Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora (1994–2019)

Dwadzieścia pięć lat minęło... Dwadzieścia pięć lat istnienia Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora. Jubileusz mało znaczący w wymiarze stuleci, lecz trwale zapisany w życiu założycieli uczelni, jej profesorów, pracowników administracyjnych, mieszkańców grodu nad „błękitną moją Narwią”, o której pięknie pisał Wiktor Gomulicki, autor niezapomnianych *Wspomnień niebieskiego mundurka*. Od 1994 r. pułtуска *Alma Mater* stała się częścią pejzażu lokalnego i regionalnego, zajmuje dobre miejsce na mapie szkolnictwa wyższego w Polsce, znana jest w Europie.

To, co jest za nami, jaką drogę przeszliśmy przez lat dwadzieścia pięć – znamy dobrze. Z uwagą i troską śledzimy dzisiejsze wydarzenia, rozwój edukacji i kultury. Nie wiemy dokładnie, co będzie, choć towarzyszy nam przekonanie, że poddamy wyzwaniom przyszłości. Polska od 2004 r. jest członkiem Unii Europejskiej i korzysta z dorobku kultury Starego Kontynentu, wnosi do niego cenne wartości. Uczelnia o profilu humanistycznym ma obowiązek chronić tradycję polskiej kultury, nauki i oświaty, troszczyć się o swoisty *genius loci* miasteczka, w którym powstała.

To właśnie *genius loci* Pułtuska, niewielkiego mazowieckiego grodu, mającego piękne tradycje oświatowe i kulturalne, zdecydował, że założyciele uczelni wybrali go na siedzibę. Stąd pochodzi jeden z najstarszych zabytków piśmiennictwa – *Złoty Kodeks Pułtuski* z końca XI w. Tutaj też, w połowie XVI w., zamierzano utworzyć ośrodek akademicki, trzeci co do znaczenia po Krakowie i Poznaniu. W utworzonym w 1565 r. Kolegium Jezuickim pobierała nauki młodzież szlachecka z całej Rzeczypospolitej. Profesorami byli w nim wybitni twórcy, wśród których jaśnieją nazwiska Jakuba Wujka (1540–1597), autora przekładu Biblii na język polski, słynnego kaznodziei ks. Piotra Skargi (1536–1612). Do grona sławnych uczniów pułtuskiej uczelni należą kanclerz wielki koronny Jerzy Ossoliński (1595–1650), hetman wielki koronny Jan Tarnowski (1488–1561), bratanek króla

Stefana Batorego – później kardynał Andrzej Batory (1563–1599), poeta ks. Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595–1640), piszący głównie po łacinie, określany mianem „Horacego Północy” i nagrodzony laurem przez papieża Urbana VIII. Troskliwą opieką otaczał Pułtusk biskup płocki Andrzej Noskowski (1492–1567), który najzdolniejszych uczniów kierował na Uniwersytet Jagielloński i ufundował dla nich w Krakowie Bursę *Noscoviana*. Ten świątły biskup renesansu często przebywał w ulubionym Pułtusku i troszczył się o jego rozwój, a widocznym znakiem opieki jest perła mazowieckiej architektury sakralnej – bazylika kolegiacka z 1449 r.

Dwadzieścia pięć lat temu grupa 49 profesorów, zorganizowanych w Akademickim Towarzystwie Edukacyjno-Naukowym „ATENA”, zarejestrowanym 25 maja 1994 r. w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie, utworzyła Wyższą Szkołę Humanistyczną w Pułtusku. Dzięki staraniom tej grupy 21 lipca 1994 r. została ona wpisana do rejestru uczelni niepaństwowych pod nr 43 (teraz 41). Prezesem „ATENY” był do stycznia 2019 r. dr hab. Bronisław Nowak, a jego następcą został dr hab. Radosław Wojciech Lolo.

O wyborze Pułtuska zdecydowały: tradycja, wsparcie miejscowych władz z ówczesnym burmistrzem Tadeuszem Polakiem, wola i determinacja profesorów, zebranie przez nich zasobów niezbędnych do podjęcia starań o rejestrację szkoły wyższej. Pomoc wszystkich kolejnych burmistrzów Pułtuska, tj. Zbigniewa Rutkowskiego, Wojciecha Dębskiego, Krzysztofa Nuszkiewicza, przewodniczących Rady Miejskiej Pułtuska: Ireneusza Purgacza i dr. Andrzeja Kwiatkowskiego umożliwiła funkcjonowanie uczelni. Mogła ona również liczyć na wsparcie ze strony starostów powiatu pułtuskiego: Tadeusza Nalewajka, Andrzeja Doleckiego, Marka Wroniewskiego, Jana Zalewskiego i wicestarosty Witolda Saracyna oraz przewodniczących Rady Powiatu Pułtuskiego Czesława Czerskiego i Wiesława Cienkowskiego.

W okresie 25 lat istnienia uczelni, której patronem jest od 22 marca 2002 r. zmarły 9 lutego 1999 r. Aleksander Gieysztor, wykształciła ponad 53 tys. studentów, tj. niemal trzykrotnie więcej niż wynosi liczba mieszkańców Pułtuska.

Potwierdzeniem dobrej jakości kształcenia stało się przyznanie uczelni uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora. W 2001 r. uzyskał je Wydział Historyczny, a w 2002 r. Wydział Nauk Politycznych. Dzięki tym uprawnieniom od 1 października 2006 r. staliśmy się Akademią.

Pierwszą pracę doktorską na naszej uczelni obronił 13 czerwca 2003 r. i uzyskał dyplom nr 1 doktora nauk humanistycznych, wówczas asystent, od 2015 r. dziekan Wydziału Historycznego AH – Radosław W. Lolo. Jego dysertacja pt. *Opinie i stanowiska szlachty Rzeczypospolitej wobec wojny trzydziestoletniej do 1635 r.* została opublikowana.

Pierwszą pracę doktorską na Wydziale Nauk Politycznych pt. *Partie polityczne w województwie ciechanowskim* obronił w 2004 r. Radosław Walczak. Ona również została opublikowana.

Do końca września 2019 r. w Akademii obroniono 184 dysertacji doktorskich, w tym 55 na Wydziale Historycznym i 129 na Wydziale Nauk Politycznych.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni Akademii opublikowali prawie 500 książek. Pierwszą publikacją w 1995 r. była książka prof. Barbary Jakubowskiej pt. *Ruch ludowy wobec przeszłości narodowej (do 1939 r.)*.

Nasze książki cieszą się uznaniem środowiska naukowego w Polsce, a probierzem ich wartości są liczne nagrody na targach książki – krajowych i międzynarodowych. Na 54. Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie, w maju 2009 r., Akademii Humanistycznej przyznano nagrodę Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek za „Najpiękniejszą Książkę Roku 2008”, którą została praca A. Nieuważnego, K. Ostrowskiego, T. Stępnia pt. *200 dni Napoleona. Od Pułtusza do Tylży 1806–1807*. Nagrody i wyróżnienia uzyskały także takie prace, jak *Talibowie* Joanny Leśniewskiej, *Stalin – twórca i dyktator supermocarstwa* Eugeniusza Duraczyńskiego czy zbiór dokumentów *Polska–ZSRR. Struktury podległości. Dokumenty KCWKP(b) 1944–1949* oraz książka Janusza Szczepańskiego *Spoleczność żydowska Mazowska w XIX–XX wieku*. Ścisła współpraca z Muzeum Romantyzmu w Opinogórze doprowadziła do wydania cennej publikacji Haliny Tchórzewskiej-Kabaty pt. *Ordynaci na Opinogórze*.

Akademia od lat zajmuje wysokie pozycje w rankingach najlepszych uczelni niepaństwowych o profilu humanistyczno-społecznym. Zaliczona została do grupy 16 uczelni polskich „klasy międzynarodowej”. Pamiętać należy, że nie ma i nie będzie dobrych uczelni wyższych bez równie dobrych szkół podstawowych i średnich, w tym także pułtuskich. Autor *Okrętu błaznów* Sebastian Brant przestrzegał w utworze *O nieużytecznym studiowaniu*, że „Młódz naukę ceni mało, Uczy się zaś tego śmiało, Z czego zysku ma niewiele”. Wskazał również, iż „Mistrze też się gubią w dziele, Prawych nauk nie szanują, Czczym gadaniem jeno trują”.

Uczelnia trwale wpisała się w rozwój Pułtusza i Ciechanowa. Stała się czynnikiem awansu cywilizacyjnego, ożywiła życie kulturalne na północnym Mazowszu. Znaczącej pomocy udzieliły uczelni władze ówczesnego województwa ciechanowskiego z jego wojewodą Sławomirem Morawskim i wicewojewodą Jerzym Królem oraz biskupi płocki, zwłaszcza ks. bp dr Zygmunt Kamiński, a następnie ks. bp prof. Stanisław Wielgus, wspomagając integrację nauczycieli akademickich i studentów ze środowiskiem regionalnym i lokalnym. Wdzięczni jesteśmy za zrozumienie i wszechstronną współpracę prezydentom Ciechanowa: Marcinowi Stryczyńskiemu i Waldemarowi Wardzińskiemu. Nieocenionej pomocy udzieliło nam duchowieństwo Pułtusza, proboszczowie wszystkich parafii – księża: Wiesław Kosek, Józef Gawlik, Tadeusz Kowalczyk, Wincenty Szmydt. Obiekty uczelniane o łącznej powierzchni ponad 20 tys. m², solidnie i funkcjonalnie wybudowała pułtuska firma ISBUD, której prezesem był i jest inż. Józef Łatyfowicz, honorowy członek Akademickiego Towarzystwa Edukacyjno-Naukowego „ATENA”. Zawsze mogliśmy liczyć na pomoc pułtuskich przedsiębiorców: Andrzeja Grabowskiego, Romana Dukalskiego, Jana Kaczmarczyka, a także prezesa polikliniki Gajda-Med dr. Roberta Gajdy. O bezpieczeństwo studentów i pracowników troszczyli się policjanci Komendy Powiatowej i jej szefowie: Jerzy Gajkowski, Mirosław Jerzak, Zbigniew Matusiak, Zbigniew Mikołajczyk. O nasze zdrowie troszczył się dr Lech Trędota.

Uczelnia wspierała i wspiera miasto. Profesorowie AH sfinansowali rekonstrukcję i odnowienie ołtarza św. Stanisława Kostki w kolegiacie pułtuskiej, zebrali także przeszło 25 tys. dolarów na przywrócenie do świetności jej XVI-wiecznych fresków i stall oraz wzniesli pomnik bp. Andrzeja Noskowskiego (2006). Dzięki środkom finansowym uczelni odnowiono grób uczestnika powstania listopadowego 1830/1831 pułkownika Aleksandra Konopki oraz powstańców styczniowych 1863 r., a także żołnierzy poległych w zmaganiach z najazdem bolszewickim w 1920 r. i hitlerowskim w 1939 r. Z pomocy AH korzysta Miejskie Centrum Kultury i Sztuki, a także instytucje i organizacje społeczno-kulturalne i sportowe, szkoły państwowe podstawowe i średnie, biblioteki, muzeum regionalne w Pułtusku i Ciechanowie, zakłady opieki społecznej. Uczelnia prowadzi, ciesząc się powodzeniem, zajęcia na uniwersytecie III wieku dla mieszkańców Legionowa, Ciechanowa, Wyszkowa, Makowa Mazowieckiego, Pułtuska.

Władze Pułtuska i powiatu pułtuskiego doceniają rangę i znaczenie Akademii Humanistycznej dla rozwoju i promocji miasta i regionu. Wyrazem znakomitej wręcz współpracy i współdziałania stało się przyznanie czterem profesorom naszej uczelni honorowego obywatelstwa grodu nad Narwią. To zaszczytne wyróżnienie otrzymali w kolejności: Andrzej Bartnicki, Aleksander Gieysztor, Adam Koseski, Henryk Samsonowicz. Za zasługi dla uczelni honorowymi członkami założyciela Akademii – Akademickiego Towarzystwa Edukacyjno-Naukowego „ATENA” – zostało 15 mieszkańców Pułtuska.

W latach 1994–2014 Akademia była współorganizatorem kilkudziesięciu konferencji krajowych i międzynarodowych, w tym także poświęconych dziejom Mazowsza.

Pierwszą konferencję w 1995 r. zorganizowano w 75. rocznicę wojny polsko-bolszewickiej i poświęcono walkom na Mazowszu, w tym o Pułtusk i Ciechanów. W 10. rocznicę istnienia uczelni, w maju 2004 r., miała miejsce międzynarodowa konferencja poświęcona 60. rocznicy wybuchu powstania warszawskiego, a towarzyszyło jej wydanie przez AH cennej książki prof. Jana Ciechanowskiego *Powstanie Warszawskie*, której kolejna, ósma już publikacja ukaże się w 70. rocznicę jego wybuchu.

AH czynnie uczestniczy w stowarzyszeniowych formach współpracy i solidarności grupowej uczelni państwowych i niepaństwowych. Bierze udział w pracach Konferencji Rektorów Uczelni Niepaństwowych (KRUN), w Stowarzyszeniu Rektorów i Założycieli Uczelni Niepaństwowych, Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) oraz Konferencji Rektorów Uczelni Warszawskich (KRUW). Gościliśmy członków KRASP, które obradowało nad założeniami reformy systemu szkolnictwa wyższego. W posiedzeniu udział wzięła minister edukacji i szkolnictwa wyższego Barbara Kudrycka. Uczelnia została przyjęta do prestiżowego Stowarzyszenia Santiago de Compostela, skupiającego ponad 60 szkół wyższych z 20 krajów (w tym cztery z Polski) – jako jedyna uczelnia niepaństwowa w Polsce. Należy także do prestiżowego Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów (EUA).

W życiu studentów ważną rolę pełni ich samorząd. Powstało wiele różnego typu organizacji studenckich, które są częścią ogólnopolskiego ruchu młodzieżowego albo mają charakter wewnątrzuczelniany. W pułtuskiej uczelni działa Klub Studenta. Nieźle rozwija się Akademicki Związek Sportowy, który wspiera trener Cezary Rzepnicki. Reprezentacje sportowe AH uczestniczą z sukcesami w ogólnopolskich zawodach uczelni państwowych i niepaństwowych. Uzdolnieni artystycznie studenci mogą spróbować własnych sił w studenckich teatrach. Do niedawna działały dwa teatry (kierowane przez zawodowych aktorów): „Zwierciadło” z repertuarem klasycznym oraz „Teatr 5-ciu Atmosfer” realizujący m.in. spektakle uliczne i Zespół Pieśni i Tańca Ludowego Puszczy Białej. Z powodzeniem prezentował się chór uczelniany, którego kierownikiem był Wiesław Meredyk.

Do stałego kalendarza imprez weszły majowe Juwenalia w nadnarwiańskim grodzie, zwane „Pułuskaliami”. Także dużą widownię – nie tylko studentów, ale także mieszkańców Pułuska – przyciągał Festiwal Teatrów Studenckich „Atena”.

Młodzież akademicka udziela się w pracy społecznej. Stara się przychodzić z pomocą ludziom starszym, niezasobnym, przede wszystkim dzieciom potrzebującym wsparcia. Do naszej dobrej tradycji należy studencki wolontariat, wspierający w tym zakresie wysiłki ks. Józefa Gawlika – proboszcza parafii św. Józefa w Pułusku. Wolontariusze włączają się także w prace Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, zbierają fundusze dla Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

W okresie 25 lat pułuska uczelnia stała się cenionym partnerem w międzynarodowych kręgach akademickich.

Od kilku lat owocnie współpracujemy z Bałtyckim Państwowym Rosyjskim Uniwersytetem im. I. Kanta w Kaliningradzie, koncentrując się na kwestiach wspólnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe dzisiejszego pogranicza Polski i Rosji, rozwijając opiekę metodyczną nad nauczaniem języka polskiego oraz wspomagając studia europejskie. Staraniem AH postawiono w dawnym Królewcu pomnik Mikołaja Kopernika. Współpracujemy z Białoruskim Uniwersytetem Państwowym w Mińsku i Uniwersytetem w Grodnie oraz uczelniami ukraińskimi w Ostrogu, Lwowie i Krzemieńcu. Podpisaliśmy porozumienie z Uniwersytetem w Kłajpedzie. Cieszy nas intensywna współpraca z renomowaną uczelnią niepubliczną, Moskiewską Akademią Ekonomiki i Prawa, działającą także w wielu regionach Rosji. Bliskie kontakty łączą nas z Uniwersytetami w Smoleńsku, Nowogrodzie, Nowosybirsku. Kształcimy na studiach I i II stopnia oraz na seminariach doktoranckich ponad 80 osób z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii i Rosji. Uczelnia jest beneficjentem grantów pozyskiwanych z programu *Erazmus–Mundus*, w sposób rzetelny wykorzystwała w celach naukowo-badawczych i dydaktycznych wsparcie finansowe z funduszy Unii Europejskiej.

Akademia Humanistyczna dysponuje nowoczesnym systemem informatycznym zapewniającym wszechstronne kontakty ze światem. System ten to nie tylko swobodny dostęp studentów do Internetu (także z pokojów w domu akademickim), ale przede wszystkim usprawnienie dydaktyki, pracy administracji i stworzenie efektywnych możliwości zdalnego kształcenia.

Sprawdziły się takie formy otwarcia na świat, jak studenckie debaty europejskie, olimpiady i konkursy adresowane do szkół średnich, spotkania z ambasadorami i gośćmi z zagranicy, wybitnymi politykami, których całą plejadę gościliśmy na naszej uczelni, że wymienię tylko prezydentów: Lecha Wałęsę, Aleksandra Kwaśniewskiego, Wojciecha Jaruzelskiego, Bronisława Komorowskiego; premierów i wice-premierów: Tadeusza Mazowieckiego, Jerzego Buzka, Leszka Millera, Jarosława Kaczyńskiego, Józefa Oleksego, Donalda Tuska, Włodzimierza Cimoszewicza, Grzegorza Kołodkę, Leszka Balcerowicza, Jerzego Hausnera, Janusza Piechocińskiego; marszałków Sejmu i Senatu RP, posłów, senatorów i ministrów: Longina Pastusiaka, Marka Borowskiego, Tomasza Nałęcz, Mariana Krzaklewskiego, Romana Giertycha, Bronisława Geremka, Jacka Saryusza-Wolskiego, Danutę Hübner i wielu innych, w tym niemal wszystkich ministrów edukacji narodowej. Z naszymi studentami i mieszkańcami Pułtusa spotykali się przewodniczący Parlamentu Europejskiego Pat Cox oraz ambasadorowie 28 misji i placówek dyplomatycznych akredytowanych w Polsce. Popularnością cieszyły się dyskusje ekumeniczne z udziałem hierarchów wyznań chrześcijańskich, judaizmu i buddyzmu: muftiego Tomasza Miśkiewicza, naczelnego rabina Michaela Schudricha, arcybiskupa Kazimierza Nycza, prawosławnego arcybiskupa Jeremiasza (Jana Achimiuka).

Akademia troszczy się o pamiętki i tradycje kultury duchowej i materialnej. Pragniemy, by nasze wielokulturowe dziedzictwo dobrze służyło współczesnym wyzwaniom współpracy międzynarodowej. Chcemy, aby nasza uczelnia dawała przykład troski o humanistyczne walory tego dziedzictwa. W tej intencji w Warszawie, Sierpcu i Ciechanowie upamiętniliśmy mazowieckich rycerzy pielgrzymujących przed bitwą pod Grunwaldem do dalekiej świątyni w Santiago de Compostela. W Pułtuskach i Krakowie, wspólnie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku, uwieczniliśmy działalność biskupa Andrzeja Noskowskiego, który w czasach renesansu stworzył w Pułtuskach europejski ośrodek oświaty i kultury. Opublikowaliśmy poezje Macieja Kazimierza Sarbiewskiego. W 400-lecie śmierci ks. Piotra Skargi zorganizowaliśmy międzynarodową konferencję poświęconą jego działalności, a jej wyniki zostały opublikowane. Odnotowaliśmy znaczenie Księstwa Warszawskiego i epoki napoleońskiej na szlaku od Pułtuskach do Tylży przez pamiątkowe tablice w Pułtuskach, Ostródzie, Kamieńcu i Frydlandzie. Rosyjskiej publiczności literackiej udostępniłmy po raz pierwszy poezje: Cypriana Kamila Norwida i Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Bolesława Leśmiana, Juliana Tuwima, Władysława Broniewskiego, Ignacego Witkiewicza i Zygmunta Krasińskiego, sponsorując wydanie ich dzieł po rosyjsku i promując je w Moskwie.

W latach II wojny światowej i po jej zakończeniu zniknęły niemal całkowicie ślady wielowiekowej obecności kultury żydowskiej. W hołdzie tej społeczności, przez wieki zamieszkującej ziemię pułtuską, ofiarom Holocaustu, Akademia wzniosła w 2004 r. pomnik i dba o ocalałe dziedzictwo kultury żydowskiej. W 2011 r. uczelnia zbudowała pomnik z macew, które okupanci hitlerowscy wykorzystali do umocnienia jezdni i ulic.

Największym osiągnięciem Akademii, wydarzeniem w skali światowej, stało się odnalezienie grobu Mikołaja Kopernika w archikatedrze we Fromborku i identyfikacja tożsamości znajdujących się w nim szczątków kostnych. Odkrycia tego dokonał zespół Instytutu Antropologii i Archeologii naszej uczelni pod kierunkiem prof. Jerzego Gąssowskiego. Trwające od 2005 r. prace zakończyły się sukcesem w roku 2008 dzięki wsparciu i pomocy prof. Karola Piaseckiego i insp. Dariusza Zajdla z Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Głównej Policji. Przeprowadzone w Uppsali badania kodu genetycznego DNA, dofinansowane przez Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga, Bank City Handlowy, wykazały, że po 200 latach poszukiwań grobu sławnego astronoma zostały odnalezione jego doczesne szczątki.

Po upływie wielu stuleci założyciele Akademii Humanistycznej nawiązali do świetnych tradycji odrodzeniowych Pułtuska, gdzie żyli zgodnie Polacy i Żydzi, a także wyznawcy wielu religii i kultur. To, co stało się w miasteczku nad Narwią, w rezultacie transformacji społeczno-politycznej trafnie oddają słowa b. Prezydenta III RP Aleksandra Kwaśniewskiego, który stwierdził: „Wielokrotnie bywałem w dawnych latach w Pułtusku – w sympatycznym, ale bardzo wówczas sennym miasteczku nad Narwią (...) W ciągu kilku lat zdarzył się tam swoisty cud rozwojowy (...), pojawiła się bowiem znakomita wyższa uczelnia”.

Założyciele uczelni mają świadomość, że w nadchodzących latach czekają nas nowe wyzwania. Zmieniają się realia wewnętrzne i międzynarodowe naszej działalności. Wymagać to będzie, jeśli chcemy zapewnić dalszy pomyślny rozwój uczelni, wysiłku nie mniejszego niż na początku naszej drogi. Wierzę, że przy wsparciu instytucji odpowiedzialnych za edukację narodową i szkolnictwo wyższe, pomocy władz wojewódzkich Mazowsza i Urzędu Marszałkowskiego, powiatowych i miejskich Pułtuska i Ciechanowa, organizacji społecznych i kulturalnych, całej społeczności akademickiej, wszystkich ludzi dobrej woli i poczucia służby dla dobra wspólnego, AH im. Aleksandra Gieysztora utrwali swoją tradycję, a sukcesy minionego dwudziestopięciolecia wzbogaci o nowe osiągnięcia, po planowanej i realizowanej inicjatywie połączenia z Akademią Finansów i Biznesu Vistula.